

ВІДГУК

офіційної опонентки, завідувачки кафедри ендокринології ДНТ «Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького», докторки медичних наук, професорки **УрбановичАліни Мечиславівни**, на дисертаційну роботу **Тулянцевої Єлизавети Олександрівни** «Вплив когнітивного статусу на ефективність навчання для оптимізації контролю цукрового діабету 2-го типу у пацієнтів на тлі ожиріння», яка подана до спеціалізованої вченої ради ДФ 41.600.063 Одеського національного медичного університету, що створена відповідно до наказу Одеського національного медичного університету №121-о від 26.02.2026 р., для захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність теми

Попри значний прогрес у фармакотерапії цукрового діабету (ЦД) 2-го типу, досягнення стабільного метаболічного контролю у значної частини пацієнтів залишається складним клінічним завданням. Ефективність лікування цього захворювання значною мірою залежить не лише від правильно підібраної медикаментозної терапії, але й від активної участі самого пацієнта у процесі самоконтролю, дотримання рекомендацій щодо харчування, фізичної активності та моніторингу глікемії.

Водночас у пацієнтів із ЦД 2-го типу дедалі частіше виявляють когнітивні порушення різного ступеня вираженості, які можуть впливати на здатність до засвоєння інформації, формування навичок самоконтролю та дотримання лікувальних рекомендацій. Наявність когнітивних змін здатна істотно обмежувати ефективність традиційних освітніх програм для пацієнтів та потребує врахування під час організації навчання.

Особливого значення ця проблема набуває у пацієнтів середнього віку з ЦД 2-го типу, оскільки саме в цій групі поєднуються висока поширеність метаболічних порушень, надлишкової маси тіла та факторів серцево-судинного

ризик. У таких умовах оптимізація підходів до навчання пацієнтів, з урахуванням їх когнітивного статусу, може суттєво підвищити ефективність терапії та покращити довгострокові результати лікування.

Таким чином, дослідження, спрямоване на оцінку впливу когнітивних порушень на ефективність структурованого навчання пацієнтів із ЦД 2-го типу, є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки дозволяє обґрунтувати підходи до персоналізації освітніх програм та підвищення результативності лікування цієї категорії хворих.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Матеріали дисертації є фрагментом науково - дослідної роботи МОЗ України і кафедри сімейної медицини, загальної практики та поліклінічної терапії Одеського національного медичного університету «Особливості лікування та реабілітації розповсюджених захворювань терапевтичного профілю у пацієнтів з надмірною масою тіла в практиці сімейного лікаря» (№ держреєстрації 0121U108291). Дисертант є співвиконавцем теми.

Ступінь обґрунтованості та достовірності основних наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, викладених в дисертації

Ознайомлення з матеріалами дисертаційного дослідження Тулянцеві Єлизавети Олександрівни, а також із науковими публікаціями, що відображають його результати, свідчить про належний обсяг емпіричних даних та високий рівень репрезентативності досліджуваної вибірки. Представлені у роботі наукові положення та висновки спираються на достатній за обсягом клінічний матеріал – результати обстеження 140 пацієнтів із ЦД 2-го типу на тлі ожиріння та надлишкової маси тіла з різним когнітивним статусом. Також для порівняльної характеристики окремих показників була сформована контрольна група, до якої увійшли 30 практично здорових осіб. Такий обсяг вибірки є достатнім для проведення коректного порівняльного аналізу та формування обґрунтованих узагальнень.

Дослідження проведене із застосуванням комплексу сучасних інформативних методів, що відповідають меті та завданням роботи. Використано

клінічні, антропометричні, лабораторні та біохімічні показники глікемічного й метаболічного контролю, безперервний моніторинг глюкози (CGM) для оцінки глікемічного профілю та варіабельності глікемії, а також валідизовані шкали. Когнітивні функції оцінювали за допомогою короткої шкали оцінки психічного статусу – MiniMentalStateExamination (MMSE) та Монреальського когнітивного тесту (MontrealCognitiveAssessment, MoCA). Рівень депресивних проявів визначали за шкалою депресії Бека, а тривожність і депресію – за госпітальною шкалою тривоги та депресії (HospitalAnxietyandDepressionScale, HADS). Якість життя пацієнтів із ЦД оцінювали за допомогою опитувальника AuditofDiabetesDependentQualityofLife (ADDQoL), задоволеність лікуванням – за анкетною DiabetesTreatmentSatisfactionQuestionnaire (DTSQs), а рівень знань щодо ЦД – за Мічиганською шкалою MichiganDiabetesKnowledgeTest (MDKT) (скорочений варіант для пацієнтів без потреби в інсулінотерапії). Сукупність застосованих підходів забезпечує високу інформативність і переконливість отриманих результатів.

Дослідження виконано з дотриманням чинних біоетичних вимог, що підтверджено висновком комісії з біоетики Одеського національного медичного університету (протокол № 2 від 11 лютого 2026 року).

Всі положення наукової новизни, практичної цінності, висновки та практичні рекомендації логічні, аргументовані, узгоджуються з метою та завданнями дослідження, відповідають фактичному матеріалу. Отримані результати є науково обґрунтованими, відзначаються новизною та практичною цінністю.

Новизна дослідження та одержаних результатів

У дисертаційній роботі на підставі результатів комплексного клінічного, лабораторного, антропометричного та психометричного обстеження встановлено особливості клініко-метаболічного перебігу ЦД 2-го типу у пацієнтів на тлі ожиріння та надлишкової маси тіла залежно від когнітивного статусу; визначено взаємозв'язки між показниками глікемічного контролю, метаболічними параметрами, когнітивними функціями, психоемоційним станом та якістю життя

пацієнтів. Дисертанткою розроблено та науково обґрунтовано диференційовані програми терапевтичного навчання пацієнтів із ЦД 2-го типу на тлі ожиріння та надлишкової маси тіла з урахуванням когнітивного статусу, що включають структуровані модулі з основ самоконтролю, харчування, фізичної активності та поведінкових стратегій. Уперше доведено клінічну доцільність ширшого використання технології безперервного моніторингу глюкози (CGM) у пацієнтів із ЦД 2-го типу на тлі ожиріння, надлишкової маси тіла та різного когнітивного статусу як інструменту підвищення безпеки терапії та точності оцінки глікемічного контролю.

У межах одного дослідження вперше здійснено багатовимірну оцінку результатів навчального втручання – не лише за показниками вуглеводного обміну та антропометрії, але й за параметрами якості життя, психоемоційного стану, рівня тривожності й депресивних проявів, а також задоволеності лікуванням із використанням валідизованих психометричних шкал. Показано, що впровадження навчальних програм супроводжується статистично значущим покращенням психологічного стану пацієнтів і їх суб'єктивної оцінки лікування.

Запропоновано та реалізовано модель організації навчання у форматі «Школи цукрового діабету та надлишкової маси тіла» з формуванням навчальних груп залежно від когнітивного статусу, що дозволило продемонструвати зв'язок між освітнім втручанням, покращенням клінічного перебігу захворювання, показниками якості життя та задоволеністю терапією.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Результати дисертаційного дослідження мають вагомe значення для клінічної практики сімейної медицини, зокрема для оптимізації ведення пацієнтів із ЦД 2-го типу на тлі ожиріння та надлишкової маси тіла з різним когнітивним статусом. Розроблені авторкою навчальні програми та організаційно-методичні підходи до терапевтичної освіти пацієнтів рекомендовано до впровадження у практику закладів первинної медичної допомоги.

Отримані результати дисертаційної роботи впроваджено в діяльність закладів первинної медичної допомоги (наявні 3 акти впровадження).

Оцінка змісту, загальна характеристика дисертаційної роботи, її завершеності в цілому

Структурна побудова дисертаційної роботи відповідає чинним вимогам до наукових кваліфікаційних досліджень. Роботу викладено на 297 сторінках і сформовано з анотацій, вступу, розділу огляду літератури, опису матеріалів і методів дослідження, трьох розділів із представленням результатів власних досліджень, узагальнення та обговорення отриманих даних, висновків, практичних рекомендацій, переліку використаних джерел і додатків. Бібліографічний список налічує 236 позицій, причому переважна частина джерел є сучасними (5-10 років), що підтверджує актуальність обраного наукового напрямку. Робота належним чином ілюстрована – містить 51 рисунокта43 таблиці. Назва дисертації узгоджується з її змістом.

В анотаціях українською та англійською мовами, подано стислий, але інформативний виклад змісту дисертації, основних результатів і положень, що виносяться на захист, а також містять відомості про наукові публікації за темою роботи.

У вступній частині обґрунтовано актуальність обраної наукової проблематики та доцільність виконання дослідження. Мету й завдання сформульовано чітко та логічно. Окреслено об'єкт і предмет дослідження, відображено наукову новизну й практичну значущість результатів, наведено дані про особистий внесок здобувачки та апробацію результатів.

Перший розділ, присвячений огляду літератури, складається із семи підрозділів і містить системний аналіз сучасних наукових джерел щодо проблематики ЦД 2-го типу у поєднанні з ожирінням, надлишковою масою тіла та когнітивними порушеннями. У ньому послідовно розглянуто сучасні уявлення про значущість проблеми, епідеміологію ЦД 2-го типу, поширеність ожиріння та надлишкової маси тіла, епідеміологію когнітивних порушень, патофізіологічні та клінічні аспекти їх взаємозв'язку, а також роль терапевтичного навчання як інструменту покращення контролю захворювання.

У другому розділі детально подано дизайн і методологію дослідження, описано критерії включення та виключення пацієнтів. Дослідження виконано поетапно із залученням пацієнтів із ЦД 2-го типу на тлі ожиріння та надлишкової маси тіла з різним когнітивним статусом, а також із формуванням групи практично здорових осіб для порівняння окремих показників. Проведено стратифікацію пацієнтів залежно від когнітивного статусу та участі у програмі навчання самоконтролю, що забезпечило формування зіставних клінічних підгруп. Обраний дизайн дозволив комплексно оцінити вплив когнітивних факторів і освітнього втручання на перебіг захворювання, метаболічні показники, психоемоційний стан і якість життя. Використано широкий спектр клінічних, лабораторних, антропометричних і психометричних методів із застосуванням валідизованих інструментів. Статистичну обробку проведено із використанням сучасних методів аналізу. Роботу виконано з дотриманням біоетичних і науково-методичних вимог.

Третій розділ відображає результати клінічної характеристики пацієнтів із ЦД 2-го типу на тлі ожиріння та надлишкової маси тіла і включає чотири підрозділи. У ньому наведено комплексну оцінку клінічних, лабораторних, метаболічних, когнітивних і психосоціальних показників. Високу практичну цінність має використання даних безперервного моніторингу глюкози (CGM) для оцінки глікемічного профілю та варіабельності глікемії.

Четвертий розділ присвячений науково-методичному обґрунтуванню впровадження програм навчання пацієнтів як складової комплексного ведення ЦД 2-го типу в поєднанні з ожирінням та надлишковою масою тіла. Узагальнено сучасні підходи до терапевтичної освіти та пацієнт-орієнтованого ведення хронічних захворювань. Охарактеризовано розроблені диференційовані програми навчання для пацієнтів із різним когнітивним статусом.

П'ятий розділ містить результати оцінки ефективності впровадження школи діабету та присвячений аналізу змін клініко-метаболічних показників, когнітивних функцій, психоемоційного стану, якості життя, рівня знань і задоволеності лікуванням під впливом освітніх програм. Показано статистично

значуще покращення глікемічного контролю, метаболічних та антропометричних показників, а також позитивну динаміку психологічних характеристик. Дані безперервного моніторингу глюкози (CGM) підтверджують підвищення ефективності та безпеки терапії.

У шостому розділі наведено узагальнення, наукову інтерпретацію отриманих результатів та їх порівняння із сучасними літературними даними, що підтверджує їхню обґрунтованість і наукову вагомість та демонструє глибоке розуміння дисертанткою досліджуваної проблематики.

Наукові результати, отримані при виконанні дисертаційної роботи, узагальнено у **висновках** (5), які є науково обґрунтованими, базуються на ретельній статистичній обробці отриманих результатів. Висновки повністю відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Практичні рекомендації викладені чітко й вони обґрунтовані результатами проведеного дослідження. Перелік використаних джерел є достатнім і сучасним за змістом.

Апробація результатів дисертації, повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Отримані результати дисертаційного дослідження повністю висвітлені в опублікованих дисертантом наукових роботах. За матеріалами дисертації опубліковано 7 наукових статей, з яких 3 статті у фахових виданнях, рекомендованих ДАК МОН України, 4 статті – у виданні, яке індексується у Scopus. Додатково, аспіранткою опубліковано 5 тез апробаційного характеру у збірниках матеріалів наукових конференцій. Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. У публікаціях знайшли відображення основні положення дисертаційної роботи.

Основні наукові результати були презентовані та апробовані дисертанткою на наступних наукових конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання клінічної медицини» присвячена 100-річчю Полтавського державного медичного університету (27 травня 2021 року): «Оцінка прихильності до лікування пацієнтів із цукровим діабетом 2-го типу»

(усна доповідь). XIX Регіональна науково-практична конференція лікарів з міжнародною участю «Стійка система охорони здоров'я: розвиток первинної медико-санітарної допомоги і її інтеграція із спеціалізованою медичною допомогою: результати подолання COVID-19» (04 червня 2021 року): «Школа Діабету та Надмірної маси тіла» (усна доповідь). Майстер-клас: Stop діабет: від скринінгу до дії. (Одеса, 13 листопада 2025): «Освітні втручання при цукровому діабеті 2-го типу: більше, ніж контроль глюкози» (усна доповідь).

Оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Для досягнення поставленої мети та реалізації завдань дисертаційної роботи авторкою використано сучасний комплекс науково валідних дослідницьких підходів. Методичний інструментарій включав клінічні, лабораторні, антропометричні та психометричні методи, що забезпечило всебічну характеристику перебігу ЦД 2-го типу у пацієнтів із ожирінням та надлишковою масою тіла з урахуванням особливостей когнітивного статусу.

У дослідженні застосовано стандартизовані та валідизовані шкали й опитувальники для кількісної оцінки когнітивних показників, психоемоційних характеристик, якості життя, рівня обізнаності щодо захворювання та задоволеності лікуванням. Об'єктивізацію параметрів глікемічного контролю забезпечено шляхом використання технології безперервного моніторингу глюкози (CGM), що дало змогу отримати надійні та клінічно значущі дані про профіль глікемії та її варіабельність у повсякденних умовах.

Дисертантка продемонструвала належний рівень методологічної підготовки у сфері клінічних досліджень, зокрема щодо формування дослідної вибірки, стратифікації учасників, побудови дослідницького дизайну та практичної реалізації освітніх програм у системі первинної медичної допомоги. Обробку отриманих даних виконано із застосуванням сучасних статистичних підходів у середовищі IBM SPSS Statistics, що забезпечує надійність статистичних висновків і коректність трактування результатів.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності

При розгляді матеріалів дисертації Тулянцевої Єлизавети Олександрівни «Вплив когнітивного статусу на ефективність навчання для оптимізації контролю цукрового діабету 2-го типу у пацієнтів на тлі ожиріння» не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації. За даними комісії щодо запобігання академічного плагіату від 30.01.2026 року, протокол №1, оригінальність тексту дисертаційної роботи склала 96,15 % за даними перевірки системою сервісу «StrikePlagiarism».

Зауваження щодо змісту дисертації та її оформлення

Дисертаційна робота Тулянцевої Єлизавети Олександрівни «Вплив когнітивного статусу на ефективність навчання для оптимізації контролю цукрового діабету 2-го типу у пацієнтів на тлі ожиріння» виконана на сучасному методологічному рівні, дослідження проведені з використанням сучасних інформативних методик, що дозволило зробити обґрунтовані висновки та практичні рекомендації. Зауважень щодо інтерпретації автором основних положень, оформлення дисертації немає. В процесі роботи з дисертацією виникли окремі зауваження, які носять виключно рекомендаційний характер і не впливають на достатній рівень наукової цінності роботи. Зокрема, у розділах, присвячених результатам власних досліджень, спостерігається висока щільність подання числових даних і порівняльних показників. У тексті дисертації трапляються поодинокі стилістичні та технічні неточності, а також окремі повтори формулювань, що є типовим для об'ємних наукових праць і не мають системного характеру. Проте, виявлені зауваження не є принциповими і не знижують наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження у цілому.

У порядку наукової дискусії хотілося б почути відповіді на наступні питання:

1. Які показники безперервного моніторингу глюкози (CGM) Ви вважаєте найбільш чутливими для оцінки ефективності навчальних інтервенцій, і чому?

2. Чи оцінювали Ви довгострокову стійкість отриманого ефекту від навчання після завершення програми, та які підходи до підтримувальних освітніх заходів вважаєте доцільними?
3. Які організаційні бар'єри впровадження «Школи діабету та надмірної маси тіла» у закладах первинної медичної допомоги Ви вважаєте найбільш імовірними?

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці

Отримані в дисертаційній роботі результати мають прикладне значення та придатні для впровадження у діяльність закладів первинної медичної допомоги. Розроблені дисертанткою структуровані програми навчання самоконтролю для пацієнтів із ЦД 2-го типу в поєднанні з ожирінням і надлишковою масою тіла, адаптовані відповідно до когнітивного статусу, рекомендовано включати до системи комплексного ведення таких хворих. Їх практичне застосування сприяє покращенню показників глікемічного контролю, посиленню прихильності до терапії та підвищенню якості життя пацієнтів.

ВИСНОВОК ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота аспірантки Тулянцевої Єлизавети Олександрівни «Вплив когнітивного статусу на ефективність навчання для оптимізації контролю цукрового діабету 2-го типу у пацієнтів на тлі ожиріння», яка виконана в Одеському національному медичному університеті під керівництвом доктора медичних наук, професорки Величко Валентини Іванівни, та подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», є завершеною науковою працею, що виконана дисертанткою особисто, має значну наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

За своєю актуальністю, обсягом матеріалу та методологією дослідження, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів дисертація повністю відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження

року та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України №40 від 12 січня 2017 року, а її авторка, Тулянцева Єлизавета Олександрівна, заслугоує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» в галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційна опонентка

завідувачка кафедри ендокринології

ДНТ «Львівського національного

медичного університету імені

Данила Галицького», докторка

медичних наук, професорка

Аліна УРБАНОВИЧ

Підпис
Засвідчую <i>м.ч.ц. - а.у.р. 1.7</i>
Провідний фахівець відділу кадрів ДНТ "ЛМНУ імені Данила Галицького"